I

(Usnesení, doporučení a stanoviska)

USNESENÍ

EVROPSKÝ HOSPODÁŘSKÝ A SOCIÁLNÍ VÝBOR

577. PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ EVROPSKÉHO HOSPODÁŘSKÉHO A SOCIÁLNÍHO VÝBORU, 22. 3. 2023–23. 3. 2023

Usnesení Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu „Společně za demokracii“

(2023/C 184/01)

Zpravodajové: **Stefano MALLIA (MT-I)**
Oliver RÖPKE (AT-II)
Séamus BOLAND (IE-III)

Právní základ	Článek 50 jednacího řádu
Přijato na plenárním zasedání	23/03/2023
Plenární zasedání č.	577
Výsledek hlasování	
(pro/proti/zdrželi se hlasování)	181/0/5

Oživení po pandemii, demokratické hodnoty, občanský prostor, svoboda médií, rozmanitost a liberální demokracie jsou pod tlakem na obou stranách hranic EU a od vypuknutí války na evropské půdě se tato situace ještě zhoršila: v demokratickém systému žije méně než 50 % světové populace.

Vzhledem k tomu, že je svět i nadále svědkem brutální války na Ukrajině a jejích ničivých humanitárních, sociálních a hospodářských důsledků, EHSV vyzývá k posílení demokracie a demokratických hodnot.

Mimořádné nasazení organizací občanské společnosti EU, jež poskytují humanitární, logistickou a lékařskou pomoc ukrajinskému lidu, rovněž ukázalo význam dobře propojené, efektivní a dynamické občanské společnosti. Vedle Ukrajiny bojují občanská hnutí za demokracii rovněž v Íránu, Bělorusku a Moldavsku. Posilovat tato hnutí znamená posilovat demokracii.

Více než kdy jindy je dnes důležité investovat do zvyšování odolnosti demokracií a posilování jejich schopnosti ochránit naše základní práva, budovat dlouhodobý mír a stabilitu a v konečném důsledku zajistit prosperitu pro všechny.

Není pochyb o tom, že bychom se měli společně zamyslet nad novými přístupy k posílení struktur participativní demokracie. Silná, nezávislá a různorodá občanská společnost je důležitější než kdy jindy coby klíčový prvek pro zajištění aktivního občanství a odolné demokracie, jež může ochránit právní stát, základní práva, svobodu projevu a integritu našeho demokratického způsobu života. Demokracie v EU je nerozlučně a neodvolatelně spjata s pojmy rovnosti, spravedlnosti, dodržování lidských práv a nepřípustnosti diskriminace, jak je stanoveno v článku 2 Smlouvy o EU.

V dobách složitých změn a výzev může být poradní/participativní demokracie součástí širší vize nezbytné systémové změny. Existuje mnoho příkladů, které – budou-li účinně aplikovány – mohou tvůrcům politik umožnit přijímat obtížná rozhodnutí týkající se nejnáročnějších problémů veřejné politiky a posílit důvěru mezi občany a vládami. Podmínkou toho je zajistit, že bude zohledněna rozmanitost názorů a právo svobodně je vyjadřovat. Participativní demokracie však není všelékem. Demokratické společnosti čelí široké škále výzev, jež si žádají různé formy účasti. Demokratická správa věcí veřejných proto vyžaduje, aby byly pro různé účely používány různé mechanismy, a využily se tak jejich silné a slabé stránky.

Musíme společně usilovat o novou rovnováhu mezi zastupitelskou demokracií, participativní demokracií a přímou demokracií.

Závěry Konference o budoucnosti Evropy ze dne 9. května 2022 týkající se evropské demokracie, konkrétně návrhy č. 36 a 39, **stanoví cíle zvýšení účasti občanů a posílení struktur participativní demokracie a poradních opatření**. S ohledem na výsledky Konference o budoucnosti Evropy a na důležitou úlohu, kterou již hraje Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV), by EHSV rád nastínil různé možnosti, které by mohly představovat plán institucionálních reforem, jenž by co nejlépe posloužil cílům EHSV.

V této souvislosti a v návaznosti na Dny občanské společnosti 2023 Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV):

1. vyzývá k účinnému provádění článku 11 Smlouvy o EU, včetně **evropské strategie pro občanskou společnost** a evropského statutu sdružení, s cílem spojit různé prvky do skutečně posilujícího a inkluzivního prostoru, a opět tak podnítit angažovanost a navázat strukturovaný občanský dialog se všemi orgány a institucemi EU, včetně přizvání organizované občanské společnosti především na sociální summity a konference na vysoké úrovni. Má-li být sektor občanské společnosti smysluplněji a ve větší míře zapojen, jsou důležité také zdroje. K tomu, aby bylo možné budovat kapacitu a odolnost všech organizací občanské společnosti – včetně mládežnických organizací, sociální ekonomiky a odvětví dobrovolné činnosti –, potřebují organizace občanské společnosti lepší možnosti financování a spravedlivé a transparentní politické rámce, včetně přeshraniční ochrany, jakož i přístup k flexibilním a udržitelným zdrojům, ať už soukromým, nebo veřejným;

2. zdůrazňuje, že podmínkou dalšího posilování občanského dialogu ve všech členských státech i na úrovni EU je posílení klíčové úlohy organizované občanské společnosti a sociálních partnerů v rámci podpory poradní demokracie, která doplňuje demokracii zastupitelskou. Síla a moc evropských demokracií se opírají o pevnou a rozsáhlou spolupráci mezi EU a jejími členskými státy, která musí napomáhat budování kapacit organizací občanské společnosti. Nezávislé organizace občanské společnosti jsou totiž „ochránkyněmi společného blaha“ a hrají klíčovou úlohu při hledání udržitelných řešení, podpoře společenských inovací a budování vzájemné důvěry v rámci společnosti. Organizace občanské společnosti rovněž pomáhají identifikovat procesy, poskytují odborné znalosti vedoucí ke zvýšení rozmanitosti diskusí a usnadňují participativní demokracii, jak je stanoveno ve Smlouvách;

3. vyzývá k přijetí komplexního a kooperativního přístupu ke vzdělávání a odborné přípravě, jenž umožní čelit současným výzvám. Evropská politika v oblasti dovedností by měla být koncipována ve spolupráci s organizacemi občanské společnosti a sociálními partnery, kteří disponují politickým kapitálem a konkrétními znalostmi a chápou současné potřeby a nedostatky. V této souvislosti vyzývá k tomu, aby byl rok 2025 vyhlášen Evropským rokem dobrovolníků, neboť toto odvětví hraje klíčovou úlohu při rozvoji neformálních dovedností;

4. zdůrazňuje, že skutečnou páteří participativní a poradní demokracie jsou průřezové schopnosti: spolupráce, kritické myšlení, řešení problémů, demokratická a kolektivní správa, řešení konfliktů, občanská výchova a mediální gramotnost. Tyto schopnosti mají zásadní význam pro boj s protidemokratickými tendencemi, prosazování evropských hodnot a překonávání současných sociálně-ekonomických a politických rozdílů. Zároveň organizacím občanské společnosti a sociálním partnerům umožňují, aby prostřednictvím konzultačních nebo participativních nástrojů spoluvytvářeli politiky s cílem zajistit odpovědnost, transparentnost a aktivní občanství;

5. je odhodlán napomáhat dalšímu rozvoji nástrojů sloužících posilování participativní a poradní demokracie, jako je evropská občanská iniciativa a on-line veřejné konzultace EU, které musí být plně přístupné široké veřejnosti, jež o nichž musí být informována;

6. zdůrazňuje význam voleb do Evropského parlamentu v roce 2024 a zásadní úlohu organizací občanské společnosti při podpoře volební účasti a proevropských postojů, jakož i v rámci boje proti neúčasti ve volbách a dezinformacím. EHSV vyzývá evropské politické skupiny, aby ve svých volebních programech zdůrazňovaly úlohu organizací občanské společnosti při posilování demokratického života;

7. znovu opakuje, že je – společně s širším okruhem organizací občanské společnosti a orgány a institucemi EU – připraven fungovat jako mediátor diskuse o evropském projektu s občany, a to nejen s těmi, kteří o něm jsou již přesvědčeni, a oslovovat je v rámci jejich komunit, území, měst a vesnic. Je proto nezbytné nabídnout možnosti zapojení do veřejných diskusí a podpořit kulturu účasti na všech úrovních;

8. Komise by měla do svého organigramu zahrnout pracovníky, kteří budou v rámci své agendy kontaktní osobou pro občanský dialog, a měla by vybízet členské státy, aby posilovaly struktury občanského dialogu a podporovaly jejich vytváření tam, kde ještě neexistují, a to za použití prostředků z evropských fondů. Tato iniciativa by zvýšila informovanost a zlepšila kvalitu občanského dialogu, a pomohla tak Komisi a členským státům lépe pochopit přínosy, jež může mít dobře fungující občanský dialog pro tvorbu politik. Občanský dialog by navíc posílily výzkumné a monitorovací činnosti, což by vedlo k identifikaci a sdílení osvědčených postupů;

9. v této souvislosti zdůrazňuje, že zapojení mladých lidí a mládežnických organizací je obzvláště důležité při aktivizaci prvovoličů a mladých voličů. Aby mohlo být dosaženo plné reprezentativnosti, je nezbytné podporovat řešení, která v tomto ohledu umožňují široké zapojení a podporují rovnost příležitostí. Je nezbytné oslovit ty, kteří jsou od rozhodovacích instancí vzdáleni nejvíce, a zahájit s nimi diskusi. Větší účast na místní úrovni se jeví jako nezbytná;

10. dále EHSV vyzývá Evropský parlament, Evropskou radu a členské státy, aby co nejdříve pozměnily akt o volbách, který byl vydán v roce 1976, a upřesnily tak zásady všeobecnosti, přímosti a tajnosti voleb. To by umožnilo zavedení jednotných standardů v celé EU, což by zaručilo hlasovací právo osobám se zdravotním postižením.

Na základě výše uvedených doporučení a Konference o budoucnosti Evropy EHSV:

11. považuje nedávno (27. října 2022) podepsaný protokol o spolupráci s Evropskou komisí za obnovení politického závazku přispívat k evropské politické agendě a k hlavnímu cíli, záměrům ([1]) a ambicím Evropy, tj. dosáhnout Evropské unie, jež bude konkurenceschopná, hospodářsky prosperující, sociálně inkluzivní a environmentálně udržitelná, a zároveň zajistí, že přechod ke klimatické neutralitě, digitalizace a demografické změny budou sociálně spravedlivé a vyvážené, což povede k úspěchu Zelené dohody pro Evropu a nadcházejí digitální dekády do roku 2030 ve prospěch všech Evropanů. Evropská unie se musí rovněž řídit evropským pilířem sociálních práv a agendou pro konkurenceschopnost, tj. musí mít politické plány, které zajistí, aby nebyl nikdo opomenut;

12. je připraven působit jako klíčová platforma pro zapojení občanů a organizované občanské společnosti, včetně budoucích panelových diskusí občanů, a má k tomu větší legitimitu než kdykoli předtím. Úlohou této platformy by bylo znásobit účinek probíhajících konzultací s občany organizovaných Evropskou komisí a dalšími institucemi a rovněž systematicky shromažďovat zpětnou vazbu od evropské organizované občanské společnosti ke všem hlavním prioritám a politikám evropské politické agendy. To pomůže zvýšit důvěru veřejnosti v evropský projekt a orgány EU, neboť občané se budou moci účinně podílet na veřejném rozhodování. EHSV by plnil úlohu hostitele, jenž by za pomoci externích odborníků a zástupců organizací občanské společnosti vedl, kontroloval, připravoval, organizoval, prováděl a zprostředkovával poradní procesy. Tato nabídka navazuje zejména na závěrečnou zprávu Konference o budoucnosti Evropy ze dne 9. května 2022, v níž se výslovně navrhuje „posílit institucionální úlohu EHSV a posílit jeho postavení zprostředkovatele a garanta činností participativní demokracie, jako je strukturovaný dialog s organizacemi občanské společnosti a panely občanů“. V této souvislosti by doporučení obsažená ve stanoviscích EHSV z vlastní iniciativy a v průzkumných stanoviscích vypracovaných na žádost Komise měla být v příslušných případech přezkoumána prostřednictvím hodnocení politik EU;

13. je toho názoru, že panelové diskuse občanů a konzultace s organizacemi občanské společnosti by se mohly zaměřit na tvorbu agendy, jako je např. příprava pracovního programu Komise, nebo by mohly být spojeny s životním cyklem klíčových legislativních priorit. Podněty občanů by mohly být nejužitečnější v předlegislativní fázi, aby tak bylo možné projednat a vydat doporučení ještě před tím, než budou přijaty některé klíčové (legislativní) návrhy. Za tímto účelem by konzultace v podobě panelových diskusí občanů a konzultace s organizacemi občanské společnosti mohly probíhat na základě ročního plánu a harmonogramu, který by stanovil EHSV ve spolupráci s evropskými orgány a institucemi. Ten by mohl zohledňovat konkrétní žádosti Evropské komise, Evropského parlamentu nebo Rady Evropské unie, jakož i konzultace z vlastní iniciativy EHSV nebo z iniciativy jeho partnerské organizace – Evropského výboru regionů;

14. opakuje, že celý cyklus by mohl začínat projevem o stavu Unie a oznámením záměru, s přihlédnutím k ročnímu pracovnímu programu Evropské komise na následující rok. Konzultace by se konaly v prvním pololetí následujícího roku;

([1]) Články 2 a 3 Smlouvy o Evropské unii.

15. bude ostatním orgánům a institucím EU i nadále navrhovat zřízení každoročního fóra EU pro základní práva, lidská práva a právní stát, které by doplnilo nástroje k posilování právního státu. Toto fórum zlepší monitorování, neboť umožní, aby rozhodující činitelé v EU dostávali včasná varování od organizované občanské společnosti a občanských organizací ze všech členských států EU, pokud jde o plné a transparentní uplatňování článku 2 Smlouvy o EU. Výbor dále vyzývá Evropskou komisi, aby do nadcházejícího přezkumu Akčního plánu pro evropskou demokracii začlenila kapitolu o občanské společnosti. EHSV bude rovněž hrát důležitou úlohu při monitorování procesu přistoupení kandidátských zemí a zprostředkovávat smysluplnou diskusi se zúčastněnými stranami s cílem zajistit dodržování evropských hodnot, včetně těch, jež se týkají národnostních a etnických menšin;

16. zahájí Týden evropské občanské společnosti, aby tak posílil svou úlohu „zástupce evropské občanské společnosti" a rozšířil dosah svých stěžejních iniciativ, k nimž patří Dny občanské společnosti, Den evropské občanské iniciativy, Vaše Evropa, váš názor a Cena pro občanskou společnost. Tato iniciativa propojí klíčové aktéry z řad evropských a vnitrostátních organizacích občanské společnosti a poskytne fórum pro dialog o otázkách, jež se týkají subjektů občanské společnosti na evropské úrovni. EHSV bude usilovat o posílení činnosti na místní úrovni s cílem co nejvíce oslovit ty, kteří mají omezené možnosti zapojit se do diskusí o evropských otázkách, a o zajištění toho, aby byly jejich názory zohledněny v rozhodovacích procesech.

V Bruselu dne 23. března 2023.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG